

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	11
-------------	----

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA SÛRNÂME

A. MANZUM SÛRNÂMELER.....	16
B. MENSUR SÛRNÂMELER.....	17
1. Müellifi Bilinen Sûrnâmeler	17
2. Müellifi Bilinmeyen Sûrnâmeler.....	18
C. 1582 ŞENLİĞİ'Nİ ANLATAN SÛRNÂMELER.....	19
1. İntizâmî Sûrnâmesi (Sûrnâme-i Hümâyûn)	19
2. Âlî Sûrnâmesi (Câmiü'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr).....	21
3. Diğer Edebî Eserler	22

I. BÖLÜM

FERÂHÎ SÛRNÂMESİ

A. ESERİN MÜELLİFİ.....	23
B. SÛRNÂME-İ HÜMÂYÛN.....	27
1. Nüsha Tavsifi.....	27
2. Eserin Şekil Özellikleri.....	28
3. Eserin Muhtevası.....	29

II. BÖLÜM

FERÂHÎ SÛRNÂMESİ'NDE 1582 ŞENLİĞİ

A. ŞENLİĞİN HAZIRLIK VE PROTOKOL İŞLERİ.....	41
1. Şenlik Alanının Tezyini	41
2. Davetli Listesi.....	46
3. Padişahın Şenlik Meydanına Gelişi	48
4. Şenliğin Başlangıcı ve Süresi.....	49
B. ESNAF ALAYLARI VE ÇEŞİTLİ ZÜMRELERİN GEÇİŞİ.....	50
1. Meslek Erbabı ve Sanatkârların Geçişİ	50
2. Ulemâ ve Sulehânın Geçişleri.....	65

3. Gayrimüslim Tebanın Geçişi.....	68
4. Şenliğe Katılan Yabancı Elçiler.....	70
C. ŞENLİKTE HEDİYE TAKDİMİ.....	71
1. Devlet Erkânının Pîşkeşleri.....	71
2. Esnaf ve Meslek Gruplarının Padişaha Hediye Takdimi.....	94
3. Padişahın Halka Hediyesi (Saçı).....	109
D. ŞENLİĞİN ZİYAFETLERİ.....	111
1. Mutat Ziyafetler.....	111
2. Husûsî Ziyafetler.....	113
E. ŞENLİKTE GÖSTERİ, OYUN VE EĞLENCE FASLI.....	117
1. Çeşitli Hüner Gösterileri.....	117
2. Yarışma/Mücadele Nitelikli Oyunlar.....	124
3. Şenliğin Musikişinasları.....	127
KAYNAKLAR.....	131

III. BÖLÜM SÛRNÂME METNİ

4	[1. Gün].....	164
	Der-Cemâ'at-i Taqyacıyân.....	165
	Der-Cemâ'at-i 'Attârân.....	166
	Der-Cemâ'at-i Süzenciyan.....	166
	Der-Cemâ'at-i Çâderciyan.....	167
	Der-Cemâ'at-i Câmeciyan.....	168
	Der-Cemâ'at-i Bâzîrgânân-ı Bezzâzistân.....	168
	Der-Cemâ'at-i Bezzâz u Dest-mâlcıyan.....	169
	['Umrânîler].....	169
	Der-Cemâ'at-i Kemâncıyan.....	170
	Der-Cemâ'at-i Tabbâkân.....	170
	Der-Cemâ'at-i Keçeciyan.....	171
	Der-Cemâ'at-i Bıçaqçıyan.....	171
	Der-Cemâ'at-i Na'l-bandân.....	173
	Der-Cemâ'at-i Bozacıyan.....	174
	[2. Gün].....	175
	Der-Cemâ'at-i Çiftciyan.....	176
	Der-Cemâ'at-i Şişeciyan.....	176

Der-Cemâ'at-i 'Arağ-çinciyân	177
Der-Cemâ'at-i Na'lçeciyân	177
Der-Cemâ'at-i Egeciyân	178
Der-Cemâ'at-i Âhen-gerân	178
Der-Cemâ'at-i Kaşşâbân	178
Der-Cemâ'at-i Tîrgerân	179
Der-Cemâ'at-i Dervîşân-ı Nakşbendî	180
[3. Gün]	181
Der-Cemâ'at-i Berberân	181
Der-Cemâ'at-i Sâzende [vü] Güyende	182
Der-Cemâ'at-i Çobânân	182
Der-Cemâ'at-i Başmaciyân	182
Der-Cemâ'at-i Tâcirân	183
Der-Cemâ'at-i Haffâf	184
Der-Cemâ'at-i Şayyâd-ı Mâhiyân	184
Der-Cemâ'at-i Mıskâlcıyân-ı Dîger	185
[4. Gün]	187
Der-Cemâ'at-i Çilingirân-ı Dîger	188
Der-Cemâ'at-i Fânüsciyân	188
Der-Cemâ'at-i Mıkrâşciyân	188
Der-Cemâ'at-i Zevrağciyân-ı Dîger	189
Ve Anaçolı Deferdâr	189
Der-Cemâ'at-i Şüküfeciyân	190
Der-Cemâ'at-i Türbedârân-ı	
Sulţân Süleymân Han 'aleyhi'r-rahmeti ve gufrân	190
Der-Cemâ'at-i Na'linciyân	190
Der-Cemâ'at-i Şişeciyân	191
Der-Cemâ'at-i Şem'acıyân-ı 'Asel-i bî-Bedel	191
[5. Gün]	192
Der-Cemâ'at-i Devâdcıyân	194
Der-Cemâ'at-i Tüfenkciyân	195
Der-Cemâ'at-i Ser-hâneciyân	196
Der-Cemâ'at-i Çukacıyân	196
Der-Cemâ'at-i Kebkebcıyân	196
Der-Cemâ'at-i Târ-sâzân-ı Cihân	197

[6. Gün].....	199
Der-Cemā'at-i Hāciyān.....	200
Der-Cemā'at-i Yorgancıyān.....	200
Der-Cemā'at-i Kebüter-bāzān ve Ğuşşa-perdāzān.....	201
Der-Cemā'at-i Dīġer Cān-bāz u Ğuşşa-perdāz.....	201
[7. Gün].....	203
Der Cemā'at-i Ğammāmciyān.....	204
Der-Cemā'at-i Būstānciyān.....	206
Der-Cemā'at-i Celebān-ı Ğanem.....	207
Der-Cemā'at-i Ğurde-fürūşān.....	207
Der-Cemā'at-i Şābūnciyān.....	207
Der-Cemā'at-i Çullahān-ı Ğalaţa.....	208
[8. Gün].....	209
Der-Cemā'at-i Mü'ezzinān-ı.....	210
Der-Cemā'at-i Tūrbedārān-ı.....	211
Der-Cemā'at-i Sefinehā-yı Ğaramürsel.....	211
Der-Cemā'at-i Kemġāciyān.....	212
Der-Cemā'at-i Şorguçciyān.....	212
[9. Gün].....	214
Der-Cemā'at-i Mürtezika-i Cāmi'-i Şerif-i.....	215
Der-Cemā'at-i Tācirān-ı Dīġer, Zimmiler.....	215
Der-Cemā'at-i Cev-fürūşān u Giyāhciyān.....	215
Der-Cemā'at-i Zer-kübān.....	216
Hedāye-i Sulţān-ı Mü'minān ve Ehl-i Ğmān.....	217
Der-Cemā'at-i Baġġālān-ı Zimmī.....	217
Der-Cemā'at-i Ta'līm-Ğāneciyan-ı.....	218
[10. Gün].....	220
Der-Cemā'at-i Seng-terāşān ve	
Tişe-dārān ve Laġım-gerān.....	224
Der-Cemā'at-i Kāseciyān İznik.....	225
Der-Cemā'at-i Bezzānistān-ı Bursa.....	226
Der-Cemā'at-i 'Umrāniyān-ı Dīġer.....	226
Der-Cemā'at-i Peremeciyan-ı Dīġer.....	226
Der-Cemā'at-i Tācirān-ı Dīġer.....	227
Der-Cemā'at-i Ğammālān-ı Şırıġ.....	227

Der-Cemâ'ât-i 'Umrâniyân-ı Dîger Gözlükciyân	227
Der-Cemâ'at-i Sâ'atciyân-ı Ayaşofya	228
Der-Cemâ'at-i Kaşşâbân-ı Kırk Kilise	228
[11. Gün]	229
Der-Cemâ'at-i İn'âm-ı Hânân-ı Câmî'-i Sulţân Süleymân Han	231
Der-Cemâ'at-i Eczâ-ı Hânân-ı Hâşşageh-i Sulţân ve Câmî'-i Şerîf-i Sulţân Süleymân Han	231
Der-Cemâ'at-i Türbedârân-ı Sulţân Süleymân 'aleyhi'r-rahme ve'l-ğufrân	232
Der-Cemâ'at-i Sâ'atciyân ve Ta'rif-i Hânân	232
Der-Cemâ'at-i Şarıkcıyân	232
Der-Cemâ'at-i İrmeniyân-ı Kuyumciyân	233
Der-Cemâ'at-i Hükemâ-yı Ğalaţa	233
Ve hedâye-i Şeh-zâde-i 'âlî-nijâda ve Sulţân Mehemmed ibni Sulţân Murâd'a;	234
Ve Şeh-zâde-i Nür-ı Dide-i Zıll-ı Yezdânî Hedâye-i Vâlide-i Pâdişâh-ı 'Âlem-Penâh	234
Der-cemâ'ât-i Saqqâyân-ı Şahn-ı Sür-ı Hümâyûn	235
Maţrakciyân	235
[12. Gün]	236
[13. Gün]	240
Der-Cemâ'at-i Mey-ı Hâneciyan	241
Der-cemâ'at-i Re'îsân-ı Mışr	241
Der-Cemâ'at-i Hâfızân-ı Selâtin	241
Der-Cemâ'at-i Ta'lîm-ı Hânecibaşı	242
Der-Cemâ'at-i Dâru'l-ğarrâ	243
[14. Gün]	244
[15. Gün]	245
Der-Cemâ'at-i Cân-bâzân u Rîsmân-bâzân	246
[16. Gün]	248
[17. Gün]	251
[18. Gün]	257
Der-Cemâ'at-i Çömlekiyan	259
Der-Cemâ'at-i Tiğ-gerân	259
Der-Cemâ'at-i Mücellidân	259
Der-Cem'ât-i Yorgancıyan	259

[19. Gün]	266
[20. Gün]	269
Der-Cemā'at-i Zümre-i Dilir ü Küşt-gîrler	270
[21. Gün]	272
[Lu'bet-bāz u Ma'reke-sāzān]	274
[Cemā'at-i Mîrî Kaçırğa Re'isleri]	274
Cemā'at-i 'Abāciyān	275
Dîger Şem'acıyān-ı Dîger	276
[22. Gün]	277
Der-Cemā'at-i Haffāfān-ı Dîger	279
Der-Cemā'āt-i Mûy-tābcılar-ı Dîger	279
[Der-Cemā'at-i Ütüciler]	279
Ve Kemān-keşān-ı Dîger	281
[23. Gün]	283
[24. Gün]	286
[Cemā'at-i Sîm-keşān]	288
[Tahtaçal'a Esnafı]	288
Ve Fırka-i Maṭraçcılar	289
[25. Gün]	290
Ve Zümre-i Ğazārān	291
[26. Gün]	294
[Bezzāzistān Kuyumcuları]	294
Der-Cemā'at-i Bāzārciyān-ı Dîger	295
Der-Cemā'at-i Futacıyān	295
Der-Cemā'at-i Rişteciyān	296
[Rūmili Sipāhı]	296
[27. Gün]	298
Ve Fırka-i Cündiyān	299
Der-Cemā'āt-i Āyīneciyan	300
Der-Cemā'āt-i Şāneciyan	301
Ve Bu Fırkadan Cemā'at-i 'Umrāniyan	301
Ve Cemā'at-i Haşirciyān-ı Mışr	301
Der-Cemā'at-i Tîğ-gerān-ı Dîger	301
Der-Cemā'at-i Mücellidān-ı Dîger	302
[28. Gün]	303
Der-Cemā'at-i Kemhāciyan	305

[29. Gün]	306
Der-Cemâ'at-i Sûh̄teyân.....	308
Der-Cemâ'at-i Boyacıyân	308
Der-Cemâ'at-i Çuqacıyân-ı Dîger	309
Der-Cemâ'at-i Sükkân-ı Ehl-i Dükkân-ı Dîger	309
Der-Cemâ'at-i Dürüd-gerân	309
Der-Cemâ'at-i Küttâb	310
Der-Cemâ'at-i Sipâhiyân	310
Der-Cemâ'at-i Zih-gîrciyân.....	310
[30. Gün]	311
Der-Cemâ'at-i Qahveciyân.....	313
[31. Gün]	316
Der-Cem'ât-i Şem'acıyân-ı Mîrî.....	317
Der-Cemâ'at-i Cân-bâzân-ı Esb-i Sitanbul.....	318
Cemâ'at-i Türbedârân u Bekciyân-ı.....	318
Haşîrciyân-ı Mışr	318
[32. Gün]	320
[33. Gün]	323
[Rûmili Dil-âverleri]	327
[Meşâyiğden Aḥmed-i Bedevî Mensupları].....	328
[Fırqa-i Zeydler].....	328
[34. Gün]	330
[35. Gün]	335
Der-Cemâ'at-i Saḫḫâyân.....	335
Der-Cemâ'at-i Dül-bendciyân.....	336
Der-Cemâ'at-i 'Umrâniyân.....	337
Ve Fırqa-i Maṭraḫciyân.....	338
[36. Gün]	339
Der-Cemâ'at-i Bâzârciyân	339
'Arab Peremeciler.....	340
Der-Cemâ'ât-i Esîrciyân.....	340
[37. Gün]	341
[Seyyid Gâzî Dervîşleri].....	341
Der-Cemâ'at-i Şerbetciyân.....	342
Der-Cemâ'at-i Küfeciyân.....	342

Der-Cemā'at-i Ağdacıyān.....	343
Der-Cemā'at-i Miskciyān.....	343
Der-Cemā'at-i Temürçiyān-ı Dīger.....	343
[38. Gün].....	344
Ve Kāse-bāzān-ı Terāne-sāzān.....	345
Ve Zümre-i Cündiyān.....	345
Ba'dehu Şayyādlar.....	346
[39. Gün].....	347
[40. Gün].....	350
[Ḥācī Bektāş Velī Dervīşleri].....	351
FERÂHÎ SÛRNÂMESİ'NDE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ	371
FERÂHÎ SÛRNÂMESİ'NDE ÖZEL ADLAR VE KAVRAMLAR DİZİNİ..	375
ÖZGEÇMİŞ.....	392

ÖN SÖZ

1582 yılında Şehzade Mehmed'in (daha sonra Sultan III. Mehmed) sünnet düğünü için babası Sultan III. Murad'ın emriyle tertip edilen şenlik, süresi ve ihtişamı ile sadece Osmanlı tarihinde değil dünya tarihinde şöhret bulmuş bir şenliktir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan sonuna kadar çeşitli vesilerle düzenlenen şenliklerden en ihtişamlıları sünnet düğünleri olmuştur. Bunlar içerisinde de 1582 Şenliği'nin şöhretini ve ihtişamını aşan bir şenlik tertiplenmemiştir. Tarihin bu en ihtişamlı şenliği pek çok yazar, şair, yabancı elçi ve seyyahın eserlerine konu olmuştur.

1582 Şenliği'ni anlatan eserlerden birinin müellifi de Ferâhî'dir. Ferâhî ve eseri hakkında bu çalışmadan önce yayımlanmış herhangi bir çalışma mevcut değildir. Ferâhî Sûrnâmesi yakın zamanlarda Süleymaniye Kütüphanesi tarafından satın alınıp kütüphaneye kazandırılan eserlerden biridir. Yeni Yazmalar 2921'de kayıtlı olan eser, 1582 Şenliği'ni anlatan İntizâmî ve Âlî'nin Sûrnâmelerinin yanında üçüncü edebî eser olma hüviyetini taşımaktadır. Ferâhî Sûrnâmesi bahsi geçen bu iki eserden de önce telif edilmiştir. Osmanlı saltanatının en ihtişamlı döneminde tertip edilen muhteşem bir şenliği anlatan ilk müstakil sûrnâme olma hüviyetini taşıyan, üstelik hacmi, şekil hususiyeti ve muhtevası bakımından önemli ve değerli olan bu eserin, neden bugüne kadar bilinmediği ve bulun(a)madığı ile ilgili yorumlar afaki kalacaktır.

1582 Şenliği'ni anlatan ilk müstakil sûrnâme olma hususiyetini taşıyan Ferâhî Sûrnâmesi ile ilgili ilk yayın olan bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde sûrnâme türü ve Türk edebiyatında yazılan sûrnâmeler hakkında bilgi verilmiş, 1582 Şenliği'ni anlatan sûrnâmeler kısaca tanıtılmıştır. Birinci bölümde Ferâhî ve eseri hakkında tespit edilebilen bilgiler aktarılmıştır. İkinci bölüm Ferâhî Sûrnâmesi'ne göre şenliğin tasvirinin ele alındığı bölümdür. Şenliğin protokol işleri, esnaf alaylarının geçişi, hediye takdimleri, ziyafetler ve şenlikte sergilenen oyun ve eğlenceler örnek metinlere de yer verilerek incelenmeye çalışılmıştır. Üçüncü

bölümde ise Ferâhî Sûrnâmesi'nin Süleymaniye Kütüphanesindeki tek yazma nüshası üzerinden hazırlanan çeviri yazılı metni yer almaktadır. Ayrıca eserde geçen özel adlar, yerler ve kavramlar dizini ile bazı kavramların sözlüğü de hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın başlangıcından bitimine kadar pek çok değerli insandan yardım ve teşvik gördüğümü belirtmeliyim. Doktora öğrenciliğimden beri hocam olan ilmi, sabrı, tevazusuna hürmet ve minnet duyduğum, çalışmamın editörlüğünü kabul etme nezaketini gösteren, çok değerli hocam Prof. Dr. İ. Hakkı Aksoyak'a minnet ve şükranlarımı sunarım. Beraber çalışma fırsatı bulduğum için kendimi bahtiyar addettiğim, projenin her aşamasında teşvik, destek ve dostluğunu gördüğüm Prof. Dr. Mustafa Koç'a kalbî şükranlarımı sunuyorum. Karşılaştığım müşkil durumlarda ilmî ve insanî desteklerini gördüğüm kıymetli hocam Prof. Dr. İskender Pala'ya, değerli mesai arkadaşlarım Prof. Dr. İbrahim Taş'a ve Doç. Dr. Oktay Selim Karaca'ya minnettirim. Hazırlanan metnin kontrolünde desteklerini esirgemeyen kıymetli meslektaşlarım Yrd. Doç. Dr. H. İbrahim Haksever ve Yrd. Doç. Dr. Halit Biltekin'e gönülden teşekkür ederim. Çalışmayı farklı açıdan değerlendirmem konusunda yardım ve teşviklerini gördüğüm, heyecanımı paylaşan değerli arkadaşlarım Doç. Dr. İlhami Yurdakul, Yrd. Doç. Dr. Ömerülfaruk Bölükbaşı, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Önal, Mustafa Serin'e ve kıymetli fedakâr kardeşim Arş. Gör. Bilal Güzel'e hassaten teşekkür ederim. Ayrıca yardımını gördüğüm pek çok insan yanında, zaman ayıramadığım aileme de anlayışları ve sabırları için teşekkür ediyorum.

Mehmet Özdemir
Nisan 2016 - Bilecik